

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Кобзаря Олександра Федоровича на дисертацію Білана Станіслава Юрійовича «Адміністративно-правові засади забезпечення доступності медичної допомоги», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної здобувачем теми дослідження не викликає сумніву. Право на медичну допомогу є одним із ключових соціальних прав людини, яке гарантується міжнародним правом та зобов'язує держави забезпечувати доступ до охорони здоров'я для кожного без дискримінації. Так, Загальна декларація прав людини (1948 р.), ст. 25; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), ст. 12; Європейська соціальна хартія (переглянута, 1996 р.), ст. 11 вимагають від держав створити умови, які забезпечать усім медичну допомогу і медичне обслуговування у разі хвороби. Доступ до своєчасної і якісної медичної допомоги є надзвичайно важливим для кожної людини, оскільки не лише забезпечує реалізацію права на здоров'я, а й прямо впливає на право на життя, гідність та соціальне благополуччя. Доступ до медичних послуг у потрібний момент дає змогу запобігти ускладненням хвороб, зменшити ризик інвалідності чи передчасної смерті, а також сприяє збереженню працездатності, можливості навчатися і повноцінно брати участь у суспільному житті. Крім того, ефективна система охорони здоров'я зміцнює довіру громадян до держави, є ознакою соціальної справедливості та основою для стабільного розвитку суспільства. Зовнішня агресія проти України збільшила потребу у медичній допомозі та водночас знизила її доступність, що вимагає від держави підвищення ефективності відповідної державної політики у сфері охорони здоров'я, а отже застосування нових механізмів публічного управління в кризових ситуаціях, що обумовило актуальність цього дисертаційного дослідження.

Тема дисертаційного дослідження узгоджується з вимогами ряду нормативно-правових стратегічних та концептуальних документів та відповідає плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права

«Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Характеристику дисертаційного дослідження слід розпочинати з оцінки ступеня наукової обґрунтованості та достовірності отриманих автором результатів. Про це свідчать низка позитивних рис представленої праці. Дисертація С. Ю. Білана вирізняється системним підходом до досліджуваної проблематики. Її структура повністю відповідає поставленій меті й завданням, логічно охоплює всі ключові аспекти дослідження та включає вступ, три взаємопов'язані розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Такий структурний підхід дав змогу автору всебічно розкрити предмет дослідження, вирішити поставлені задачі та досягти мети наукового дослідження – вирішити наукову проблему щодо розробки адміністративно-правових засад забезпечення доступності медичної допомоги та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення діяльності органів публічної адміністрації у питаннях забезпечення доступності медичної допомоги для населення за трьома складовими: територіальна, фінансова та особиста доступність.

Логіка викладення предмета дослідження в дисертації ґрунтується на послідовному розкритті теоретичних засад, інструментарію правового забезпечення та перспектив удосконалення доступності медичної допомоги. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи та новизну. Перший розділ присвячено теоретико-методологічним підходам до розуміння поняття доступності медичної допомоги, аналізу її змісту та правовим засадам забезпечення цього явища. У другому розділі автор детально аналізує засоби адміністративно-правового забезпечення доступності медичної допомоги, розкриваючи аспекти особистої, територіальної та фінансової доступності. Третій розділ присвячено шляхам удосконалення системи забезпечення доступності медичної допомоги, зокрема в умовах воєнного стану, під час післявоєнного відновлення, а також у контексті євроінтеграційних зобов'язань України.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертаційному дослідженні забезпечується використанням

комплексу методів і прийомів наукового пізнання, які дозволяють сформувати цілісне уявлення про предмет дослідження. Зокрема, діалектичний метод наукового пізнання дозволив дослідити доступність медичної допомоги як конституційно гарантоване соціальне право громадян та як принцип системи охорони здоров'я. Завдяки цьому методу було також простежено роль державних інституцій у забезпеченні реалізації цього права. Крім того, у дослідженні автором використано низку спеціальних юридичних методів, серед яких важливо звернути увагу на системно-структурний метод, завдяки якому автором було виокремлено основні елементи змісту доступності та засоби її забезпечення. Структурно-функціональний підхід дав змогу визначити напрями вдосконалення адміністративно-правових механізмів у цій сфері. Порівняльно-правовий метод забезпечив можливість зіставити українське законодавство із законодавством Європейського Союзу, що дозволило сформулювати конкретні пропозиції щодо їх гармонізації.

Теоретичну основу дослідження склали наукові й аналітичні праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, окрема у сфері адміністративного права та процесу, господарського права, економіки, охорони здоров'я. Нормативно-правовим підґрунтям дослідження є сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, яка містить матеріальні та процедурні адміністративно-правові норми, що регламентують особливості формування та реалізації державної політики щодо забезпечення доступності медичної допомоги. Особливу увагу автор приділив вивченню законодавства Європейського Союзу, що є дуже важливим для побудови нової моделі забезпечення доступності медичної допомоги в умовах євроінтеграції.

Переходячи до оцінки основних положень новизни, висновків дисертації слід зауважити, що в роботі порушено наукові та практичні питання, які раніше не отримували належного висвітлення. Їх вирішення дозволило отримати вагомі результати та сформулювати низку пропозицій щодо внесення комплексних змін до нормативно-правових актів з метою розширення доступності медичної допомоги для населення і забезпечення справедливого розподілу ресурсів охорони здоров'я.

Логічним є те, що дисертантом з'ясовано категорію «доступність медичної допомоги», яка має складну подвійну природу: конституційне право громадянина та принцип державної політики у сфері охорони здоров'я (принцип охорони здоров'я).

Запропоновано визначення доступності медичної допомоги через розкриття змісту її трьох елементів: особиста, територіальна та фінансова доступність. Автором справедливо наголошено, що ці елементи оцінюються через категорію справедливості, а саме справедливий розподіл ресурсів охорони здоров'я серед громадян, що дозволяє враховувати ці критерії при формуванні державної політики у сфері охорони здоров'я

Дисертантом вперше, виходячи з висловленої позиції справедливості, визначено фінансову доступність медичної допомоги як угоди між державою і суспільством, де держава буде гарантувати суспільству рівний безоплатний доступ для всіх до «гарантованого пакета» безоплатної медичної допомоги згідно з основними потребами суспільства та відповідно до медичних потреб кожного пацієнта, але не абсолютну безоплатність всієї медичної допомоги для усіх пацієнтів. Такий підхід є дуже прогресивним та збалансованим, оскільки враховує принципи рівності, солідарності та розумного розподілу ресурсів з огляду на критичний дефіцит бюджетних коштів в умовах війни та очікувану нестачу коштів в умовах повоєнного відновлення нашої держави. Пропозиція враховувати як загальні потреби суспільства, так і індивідуальні медичні потреби конкретного пацієнта свідчить про спробу поєднати справедливості розподілу з індивідуалізованим підходом, що є ознакою гуманного та етичного підходу до охорони здоров'я.

Офіційним опонентом дуже позитивно оцінюються запропоновані С. Ю. Біланом напрями розширення доступності медичної допомоги в період післявоєнного відновлення та відбудови є актуальними й здебільшого ефективними, якщо розглядати їх у межах сучасних потреб українського суспільства, стану системи охорони здоров'я після масштабного руйнування, та викликів, зумовлених війною. Так, слід зазначити, що війна загострила соціальну нерівність, і саме система солідарного фінансування може її згладити. Розвиток

страхування є стратегічно правильним кроком у умовах стабільної економічної ситуації, яка очікується після закінчення воєнних дій і переходу до мирного життя. Визначення платних послуг створює правову визначеність і зменшує тіньові платежі, що дозволить побороти корупцію у сфері охорони здоров'я. Запровадження підвищених податків на «антиблага» — соціально справедливий і ефективний інструмент, якщо отримані кошти цільово спрямовуються на медицину. Для досягнення ефективності реалізації запропонованих автором ініціатив потрібно: політична воля, прозорість процесів, стратегічне планування, діалог із громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

Наукові пропозиції, висновки та рекомендації, сформульовані С.Ю.Біланом, є науково обгрунтованими, що підтверджується їхньою апробацією під час міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, а також публікаціями у вітчизняних та зарубіжних виданнях з юридичних наук.

Наукова обгрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумнівів, оскільки вони послідовно випливають із логіки дослідження, ґрунтуються на самостійних висновках автора, на ретельно зібраних і проаналізованих матеріалах, узагальненні великого масиву наукових джерел, у тому числі іноземних, а також на аналізі практики функціонування механізмів державного регулювання у сфері охорони здоров'я. Це дозволило автору виявити наявні проблеми та запропонувати практично орієнтовані шляхи їх подолання.

Таким чином, дисертаційне дослідження С. Ю. Білана вирізняється високим рівнем науково-теоретичної обгрунтованості та методологічної виваженості. Автор продемонстрував глибоке розуміння предмета дослідження, застосував сучасні підходи до аналізу проблем доступності медичної допомоги, а також обгрунтував свої висновки з позицій актуальних наукових концепцій. Отримані результати мають внутрішню логіку, відзначаються достовірністю і переконливо доповнюють наявні наукові напрацювання. У ряді випадків запропоновані рішення є новаторськими та відкривають перспективи для подальших досліджень у цій сфері. Елементи наукової новизни сформульовано

чітко та коректно, вони відповідають сучасним вимогам до дисертаційних робіт сучасного рівня, демонструють достатній ступінь оригінальності та мають очевидне практичне значення, що підвищує цінність дослідження як для подальших наукових розвідок, так і для впровадження конкретних рекомендацій у сферу охорони здоров'я.

Значення результатів дисертаційного дослідження для науки і практики полягає у можливості їх широкого застосування в правотворчій, правозастосовній, освітній та науковій сферах. Сформульовані автором теоретичні положення, висновки й пропозиції можуть бути використані під час розробки та вдосконалення нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я, зокрема з метою підвищення доступності медичної допомоги. Результати дослідження вже знайшли практичне відображення в діяльності органів виконавчої влади, зокрема Міністерства охорони здоров'я України, що підтверджується офіційним документом. Крім того, матеріали дисертації можуть бути ефективно використані в освітньому процесі під час викладання адміністративного права та підготовки науково-методичних ресурсів. Значущим результатом роботи є також розроблений автором законопроект, що містить правові засади забезпечення доступності медичної допомоги, і який може бути врахований у процесі подальшого законодавчого реформування.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, знайшли повне й системне відображення у відповідних наукових публікаціях, підготовлених за темою роботи. Зокрема, результати дослідження оприлюднено у 12 наукових працях, серед яких 6 статей опубліковано у фахових виданнях, що відповідають профілю дисертації (включно з 4 українськими фаховими виданнями, 1 зарубіжним та 1 виданням, індексованим у наукометричній базі Web of Science), а також у 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Такий обсяг і рівень оприлюднення результатів повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та свідчить про достатню повноту представлення основних положень дисертації в науковому просторі.

Автореферат відповідає змісту дисертації та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Апробація результатів дослідження здійснена за вимогами МОН України і повною мірою їм відповідає. Використання належної методологічної та інформаційної основ дисертаційного дослідження надало авторові можливість отримати нові науково обґрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Поряд з викладеним, в рецензованій дисертації є положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

втором вперше визначено чіткі показники оцінки особистої доступності медичної допомоги та оцінено їх, автором зроблено висновок, що більшість з них не досягнуті сьогодні в Україні. Проте, на нашу думку, не всі з запропонованих показників мають однаковий рівень вимірюваності та піддаються об'єктивному моніторингу. Варто було б чіткіше визначити критерії оцінки кожного показника (для прийняття рішення про задовільність чи незадовільність), що дозволило б уникнути їх можливої суб'єктивної інтерпретації.

втор дуже слушно акцентує увагу на понятті фінансової доступності як «суспільного договору», угоди між державою і суспільством, проте не зазначає, яким чином суспільство може впливати на умови такого суспільного договору і визначати основні напрями охорони здоров'я, які потребуватимуть першочергового фінансування.

тексті дисертаційного дослідження автор згадує два терміни: «право на охорону здоров'я» і «доступність медичної допомоги». Автор вказує, що право на охорону здоров'я пов'язане з громадським здоров'ям, а доступність медичної допомоги – з наданням конкретних послуг, однак не проводить достатньо глибокого правового аналізу їх нормативного змісту та співвідношення в контексті українського законодавства.

підрозділі 2.2 автор наголошує на необхідності розширення напрямів медичного обслуговування для загальних ЗОЗ, таких як педіатрія, акушерство і гінекологія, а також кардіологія, однак не вказано, як це буде здійснюватися в практичному плані: які ресурси необхідні для цього, чи є відповідні кадри, чи будуть доступні

необхідні медичні засоби та обладнання для реалізації цих напрямів у більшості ЗОЗ.

підрозділі 3.3 автор визначив пріоритетними для України документи ЄС щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей, зниження рівня захворюваності на онкологічні хвороби та збереження і зміцнення психічного здоров'я населення, але не зазначив, які конкретно європейські директиви, регламенти чи рекомендації повинні бути імплементовані першочергово, а також як це вплине на доступність медичних послуг для громадян.

Висловлені зауваження відображають складність досліджуваних проблем, багато з яких мають дискусійний характер, однак це не впливає на загальну позитивну оцінку наукового дослідження та не знижує високих досягнень роботи, яка є новаторською, актуальною та змістовною.

На підставі викладеного вище, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Білана Станіслава Юрійовича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення доступності медичної допомоги» є завершеним і самостійно підготовленим науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що сприяють вирішенню важливих наукових завдань.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам МОН України. Зміст автореферату адекватно відображає результати дисертаційного дослідження.

У процесі вивчення дисертації та наукових публікацій С. Ю. Білана не виявлено фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації. Дисертація є оригінальною та виконаною самостійно. Автор забезпечив дотримання норм академічної доброчесності та законодавства про авторське право. У дисертації вірно вказані джерела, зазначені у списку використаних джерел, а також чітко вказано особистий внесок автора в спільно опублікованих працях.

Таким чином, дисертаційне дослідження Білана Станіслава Юрійовича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення доступності медичної допомоги» виконано на високому науково-теоретичному рівні і повною мірою

відповідає вимогам п. п. 9, 11-13 постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а його автор – Білан Станіслав Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

т.в.о. директора навчально-наукового

інституту поліцейської діяльності

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

– Олександр КОБЗАР